ТРУХАНІВСЬКА ВЕНЕЦІЯ

Ви працюєте щодня, Вранці, коли над містом висить сіре шмаття неба, ви поспішаєте, щоб не спізнитись, до фабрики чи установи, а десь між четвертою й п'ятою вертаєте додому. І коли вже сонце гуркотить, чіпляючись за бані— й хрести Покровського монастиря, щоб остаточно пірнути за жовті надобрієві хмари, раптом зірветься легенький пустотливий вітер і плюсне вам просто в обличчя. Ви, певно, не зупинитеся від цього вражені, але брови ваші підводяться все ж таки здивовані:

— Весна?..

Так, це вже—весна. Не важно, кінець кінцем, чи це ваша двадцята, чи тридцять друга, чи сорок перша весна. Весна — вічно прекрасна, незалежно від усього іншого. Вона — як перший день побідної революції, і, далебі, в її чутних і нечутних шумах вчувається Марсельєза!

Отож, коли повійне запашний вітер і принесе вам, як перший вершник революційного загону, вістку, що кригу вже зламано, що навкруги міста немає й сліду білого снігу, що на визволену ріллю вже поїхали сіяти, ви мимоволі подумаєте:

— Яка хороша весна!

І на хвилину вам тужно стане. Чому? Хто зна. Це в кожної людини є свої підстави для суму й радощів, а весна не має до цього діла. Вона охоче засвітить "юпітери" в залах вашої радості й так само охоче роз'ятрить вашу печаль, щоб молодими легіонами мчати, не обертаючись, уперед повз вас туди, де ще залишилися подекуди сніги й тане остання крига.

Ви, може, спізнитесь на засідання, забудете години календарного плану, не підете обідати, щоб тільки завернути на Володимирову гору й звідти глянути на Дніпро.

Саме т— на Дніпро. Бо вулиці стиснули землю камінням і застують перед вами весну. І коли б не той вітрець, ви, може б, не подалися так легковажно на Володимирову гору за сміхотливою юрбою комсомольців, червоноармій-цем з дівчиною і насінням та якимось сивим дідком.

І вам, власне, немає чого соромитися свого раптом наївно-радісного обличчя, й несерйозної, майже парубочої, ходи. Весна ж, друже мій! Найсправжнісінька весна, без усяких укрметівських застережень про МОЖЛИВІ ХОЛОДИ й сніг!..

Це про весну — я тільки для вступу. Щоб збудити трохи вашу фантазію. Але коли ви самі хочете відчути весну, беріть у перший же вільний день човна і гатіть на Дніпро. Там ви побачите! Там ви почуєте! О, там ви почуєте її!..

Дніпре, Дніпре, сон-дрімайло, ти нам батько всім.

Це — Тичина у "Вітрі з України". Не даремно ж, здається, Михаль Семенко назвав, жартуючи,—"Дніпро імені Павла Григоровича Тичини". А втім самому Дніпрові зараз байдуже до цього. Скільки не пишіть про нього, як не хваліть, як не копирсайте пером у його далекому тепер, мулкому дні, він і без вас суне на південь, повногрудий, могутній і прекрасний. І вам кортить без усяких віршів і поем швидше сісти в човна, хляснути долонею по воді й фамільярно сказати опоетизованому Дніпрові:

— Здоров, каналія! Ну, як там?..

Ви їдете на Стрілку найняти човна. Старий дідуган-чов-нар радий, що взяв з кожного з вас по гривенику, замість п'ятака, як годилось би, і лукаво підморгує— чи вам, чи хвилям дніпровим, чи сонцеві.

Але ось і Стрілка вже. Човен стукнувся об плавучий пристплав, що хилитається під вашими ногами, ви йдете наймати човна в баржу, де розташувався тимчасово сторож, і отут, вдихнувши на всі груди свіжого повітря, бачите, що весна справді вже посіла свої законні права. Перед вами стирчать із води стовбури верб і човни з моторками густими олійними фарбами відбиваються у воді, танцюють у відображеннях на хвильках. Ні клаптика землі довкола. Все на воді. А вліті ж тут стоять халабуди, пісок, лежать заіржавілі якорі... Так то ж уліті!

Оці човни й збиті дошки на воді, що правлять за пристань, вам нагадують щось. Що саме? Я не хочу нав'язувати вашій уяві певного образу, бо найкращий художній образ то буде той, що витворила ваша власна уява, що асоціює з безліччю фрагментів із вашого життя.

Ця Стрілка на воді з вербами може нагадувати дитячі кораблики в мисці води, а коли ви обернетесь назад, до київської гавані, у вашій пам'яті промайне фотографія шанхайського узбережжя з моря, що ви її бачили десь у "Глобусі" чи "Всесвіті". Та й справді, гляньте отуди — так само громадяться корпуси пароплавів, стирчать брудні вітрила селянських лайб, а ось — просто на вас пливе справжня китайська джонка. Ви тільки придивіться добре! А барвиста Стрілка з різнокольоровими човнами, похиленими затопленими вербами, з мінливим, тряським відображенням у воді — то китайський паперовий ліхтарик.

Але, вибачте, ми щось дуже затримались на Стрілці. І де це той сторож із човном? А втім не гнівайтесь на нього, він заклопотано розштовхує табунці моторок, щоб витягнути вам човна і вже поважно розмахує веслом, пливе до вас.

Навесні над Києвом висять хмари. Навесні стоїть Київ журний, мов згадує своє минуле, свою далеку молодість. Ви можете в тих хмарах читати, не помиляючись, історію тисячолітнього міста. Ото бачите: світло-жовта смуга над обрієм — то заграви далеких татарських кочовищ, а оця густа, сіра — це петровські драгуни завалили дніпровий берег 1709 року, споряджаючи галери, щоб карною експедицією пливти за водою до Келеберди, Переволочної, Чортомлика, а там далі, вгорі, за понтонними казармами—"Арсенал" і січень 1918-го...

Ви налягаєте на весла, щоб упоперек перерізати течію і — скоріше на Труханівку, а Дніпро односить вашого човна.

— Ану, дужче! Ще раз!

Як розтоплена маса криці, линуть на південь дніпрові води. І весла опускаються туди, як у густу-густу рідину; вони теж поважчали, ніби обліпилися крицею. Взмахніть ще дужче веслами! Обома. Ще раз! Дружно!

Ви мчите повз яхт-клуб. Вліті тут берег, а далі загата, а тепер — мініатюрні пороги. Навколо бушують невгамовні маленькі вири і хвильки хлюпочуть, казяться, як у окропі. Ви пливете старим Дніпром позаду Труханівського острова. Тут Дніпро заспокоївся, замовк, і, хоч обійняв навколо — скільки оку глянути — піски й луки, одначе не поспішається, суне поволі, обмірковано. (Старий, старість — друзі мої!).

І тут вас вражає. Звичайні людські будні контрастово сплелися з дніпровим святом. Це повінь на Труханівці. Старий козарлюга вийшов із вузьких своїх берегів, як колись — із Великого Лугу на волость, на Україну, випростав дужі плечі, дихнув грудьми — аж загуло, блакитною матнею з дорогого оксамиту вулиці мете, а навкруги таке ж самісіньке, як і завжди, день при дні, з року в рік — життя, тільки хіба що на воді. Труханівська Венеція.

Ваш човен ще пливе повз залізні трупи. Це величезні казани з пароплавів, залізні кістяки, де-не-де з м'ясом дерев'яної обшивки, але ви вже можете завертати праворуч у одну з Тоуханівських вулиць. Ваш човен лізе в якийсь заулок. Обабіч стирчать над водою дошки паркана й кривульками позначились у воді. Весело! Ви завертаєте на широку Полтавську вулицю і від вас щодуху побігли гуськом до Слобідки телефонні стовпи. Побігли й не хлюпають. Тільки з бічної вулиці важко громадить веслами якась тітка з кошиком. Вона вже скупилася десь на плавучому базарі й поспішає до свого припічка. її не обходить повінь. Навіть зручно: зійшла сходами, черпону-ла цеберком, і все: не треба по воду до криниці ходити. А ввечері, впоравшись із хазяйством, вона поїде човном до труханівської попаді пити чай і розпускати плітки. Труханівці звикли до повені, зони навіть радіють з неї. Ця ж повінь для них—певна ознака весни!

І труханівським коровам до повені теж байдужісінько — вони флегматично мукають десь у повітках, що на палях, а півень на ґанку гостро дивиться на позолочені бляшанки, що сонце розгубило на воді, й піє.

Коло затоплених воріт порається з веслами, виїжджаючи на вулицю труханізський дож. У нього над чорним піджаком уже білий комір байронівки, а на ногах дзвонить "кльош".

Дож одіпхнузся, нарешті, від воріт, хлюснуз веслом і заспівав балалаєчно:

Одесским морем я плыла

На пароходе раз,

Погода чудная была,

Вдруг буря поднялась...

Ви пильно подивились на дожа, порівняли його з околичною шпаною і завернули з глухий зазубень. За вами з вікна пильно стежать чиїсь страшенно зацікавлені дівочі: очі — тут же всіх місцевих знають, як облуплених, а ви — нові, "з города".

Позаду дож кидає на гайок якійсь Лукреції свої критичні зауваження щодо вашої особи, але ви краще не слухайте їх. Ось перед вами комора. Вона належить охайному будиночку з маленькою вивіскою: Бакалейная торговля...

А на коморі старанно, в риму, білою фарбою:

Кто будет издесь мочить,

Того будем по-своиму учить!

Для вашої фантазії — широчезне поле побутового оповідання. В цих старанно наведених літерах вам ввижається ціла епопея запеклої боротьби бакалійника з труханівськими дожами. Тут і прохання, і лайки, і засідки вночі, щоб спіймати провинного, і, кінець кінцем,—"того будем по-своиму учить". Але яка іронія: Дніпро затопив півкомори і йому за це — нічого!

Вас віта з боку зі сходів зосереджений цап своїм "мекеке", а ви махніть добре веслами й простуйте далі на дніпрову широчінь з вузеньких труханівських улиць. Можете спустити долоню з воду. Вода, повірте, вже зовсім тепла, тільки що трохи свіженька. Я певний, що хтось уже купається в Дніпрі. Кладіть тепер весла в човен і пливіть собі за течією. А втім, може, час уже вертати до Києва? Гляньте — з отих хмарках, що кубляться над Печерським, шикуються дощі і десь далеко на позеленілих гонах гримить небесна артилерія. Далебі, чути грім!

Грім!

Чи чуєте—перший весняний грім!